

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету фінансів та обліку
Андрій КІЗИМА

« 05 » _____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
інституту новітніх освітніх технологій
Святослав ПИТЕЛЬ

« 05 » _____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. проректора з науково-
педагогічної роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ

« _____ » _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни

**“УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ СУБ’ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ”**

ступінь вищої освіти – магістр

галузь знань – 07 «Управління та адміністрування»

спеціальність – 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

освітньо-професійна програма – «Фінансовий менеджмент»

Кафедра фінансових технологій та банківського бізнесу

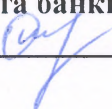
Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. заняття (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Залік (сем.)
Денна	1	2	30	15	5	4	96	150	2
Заочна	1	2	8	4	-	-	138	150	3

Тернопіль – 2023

Робочу програму склала доцент кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу, к.е.н., доцент Ольга НІПАЛІДІ

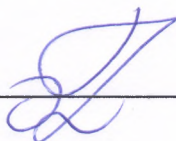
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу, протокол №3 від 02.10.2023 р.

Завідувач кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу
д.е.н., професор

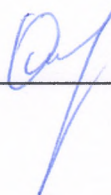

_____ Ольга КНЕЙСЛЕР

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та фондовий ринок», протокол №3 від 05.10.2023 р.

Голова групи забезпечення спеціальності
д-р екон. наук, професор

_____ Ольга КИРИЛЕНКО

Гарант ОП
д-р екон. наук, професор

_____ Ольга КНЕЙСЛЕР

**СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОМИ РИЗИКАМИ СУБ’ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ”**

1.Опис дисципліни

Дисципліна – Управління фінансовими ризиками суб’єктів господарювання	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань – 07 “Управління адміністрування”	Вибіркова дисципліна циклу професійно орієнтованих дисциплін за фаховим спрямуванням
Кількість залікових модулів – 3	Спеціальність – 072 “Фінанси, банківська справа та страхування” Освітньо-професійна програма – Фінансовий менеджмент	Рік підготовки: <i>денна</i> – 1; <i>заочна</i> – 1 Семестр: <i>денна</i> – 2; <i>заочна</i> – 2, 3.
Кількість змістових модулів – 3	Ступінь вищої освіти – магістр	Лекції : <i>денна</i> – 30 год. <i>заочна</i> – 8 год. Практичні заняття: <i>денна</i> – 15 год.; <i>заочна</i> – 4 год.
Загальна кількість годин – 150 год.		Самостійна робота: <i>денна</i> – 100 год. (у т.ч. тренінг 4 год.) <i>заочна</i> – 138 год. Індивідуальна робота: <i>денна</i> – 5 год.
Тижневих годин: <i>денна</i> – 9 год., з них аудиторних – 3 год.		Вид підсумкового контролю: залік

**1. Мета й завдання вивчення дисципліни
“Управління фінансовими ризиками суб’єктів господарювання”**

2.1. Мета вивчення дисципліни

Програму дисципліни “Управління фінансовими ризиками суб’єктів господарювання” призначено для студентів економічних спеціальностей освітнього рівня магістр денної і заочної форм навчання.

Дисципліна “Управління фінансовими ризиками суб’єктів господарювання” спрямована на формування у студентів знань основних положень теорії і практики ризик-менеджменту в сфері фінансових взаємовідносин суб’єктів господарської діяльності та вироблення навичок прийняття рішень із проблем виявлення та ідентифікації ризиків, способів їх виявлення та мінімізації, що застосовуються на фінансових ринках як національного, так і міжнародного рівнів.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

У результаті вивчення дисципліни “Управління фінансовими ризиками суб’єктів господарювання” студенти повинні:

- з’ясувати сутність і види фінансових ризиків суб’єктів господарювання, а також визначити зміст, завдання та принципи управління фінансовими ризиками суб’єктів господарювання;
- дослідити систему статистичних і експертних методів оцінки фінансових ризиків;
- прослідкувати етапи управління фінансовими ризиками підприємства, а також ознайомитись із методами нейтралізації ризику неплатоспроможності;
- дослідити методіку управління неціновими (кредитним і ліквідним) ризиками банківської установи та цінними (відсотковим та валютним) фінансовими ризиками банку;
- з’ясувати сутність операційних ризиків страхової компанії (незбалансованості страхового портфеля, неправильного розрахунку страхових тарифів, недостатності страхових резервів, неефективного перестраховування) та розглянути порядок управління ними;
- визначити зміст управління інвестиційними ризиками суб’єктів господарювання, а також ознайомитись з методами управління ними.

2.3. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення курсу “Управління фінансовими ризиками суб’єктів господарювання” передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із суміжних курсів (фінанси підприємств, податкова система, фінансова діяльність суб’єктів господарювання, фінансове право, бухгалтерський облік, фінансовий менеджмент), сумлінної роботи над вивченням спеціальної літератури, активної участі на лекціях та практичних заняттях, самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань.

2. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

“УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ СУБ’ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ”

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ СУБ’ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Тема 1. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками

Суб’єкти господарювання як носії фінансових ризиків: підприємства, банківські установи, страхові компанії. Характеристика фінансових ризиків як об’єктів управління.

Сутність фінансових ризиків суб’єктів господарювання. Підходи до визначення фінансових ризиків підприємства, банківської установи, страхової компанії.

Класифікація фінансових ризиків суб’єктів господарювання. Загальна характеристика основних груп фінансових ризиків. Систематичні та несистематичні фінансові ризики. Допустимі, критичні та катастрофічні фінансові ризики. Прогнозовані та непрогнозовані фінансові ризики. Постійні та тимчасові фінансові ризики. Фінансові ризики, які підлягають і не підлягають страхуванню.

Поняття ризик-менеджменту. Функції ризик-менеджменту. Сутність управління фінансовими ризиками. Стратегія і тактика управління фінансовими ризиками. Завдання системи управління фінансовими ризиками суб’єктів господарювання: ідентифікація, оцінка, нейтралізація. Принципи управління фінансовими ризиками суб’єктів господарювання.

Тема 2. Система методів оцінки фінансових ризиків суб’єктів господарювання

Статистичні методи оцінки фінансових ризиків суб’єктів господарювання. Показники та коефіцієнти, які розраховують при оцінці фінансових ризиків суб’єктів господарювання:

математичне сподівання певної події, середньоочікуване значення, дисперсія, середньоквадратичне відхилення, коефіцієнт варіації.

Експертна оцінка ризиків суб'єктів господарювання.

Приклади застосування методів оцінки фінансових ризиків суб'єктів господарювання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА, БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ, СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Тема 3. Управління фінансовими ризиками підприємства

Сутність та різновиди фінансових ризиків підприємства: зменшення фінансової стійкості, неплатоспроможності. Інфляційний, процентний, валютний, депозитний, кредитний, податковий, структурний, криміногенний.

Етапи управління фінансовими ризиками підприємства. Ідентифікація фінансових ризиків підприємства. Формування загального портфелю фінансових ризиків підприємства. Оцінка фінансових ризиків підприємства. Об'єктивні та суб'єктивні фактори, які впливають на рівень фінансових ризиків підприємства.

Нейтралізація фінансових ризиків підприємства. Методи нейтралізації фінансових ризиків підприємства. Уникнення фінансових ризиків підприємства. Внутрішнє страхування фінансових ризиків підприємства. Зовнішнє страхування фінансових ризиків підприємства. Диверсифікація фінансових ризиків підприємства. Розподіл фінансових ризиків підприємства. Лімітування концентрації фінансових ризиків підприємства. Хеджування фінансових ризиків підприємства. Основні фінансові інструменти хеджування: форвардний контракт, ф'ючерс, опціон, своп.

Тема 4. Управління фінансовим ризиком неплатоспроможності підприємства

Сутність ризику неплатоспроможності підприємства. Характеристика джерел (зовнішніх та внутрішніх) ризику неплатоспроможності.

Аналіз ризику неплатоспроможності підприємства. Експертні оцінки. Коефіцієнтний аналіз. Зарубіжні методики. Модель Е. Альтмана. Модель Credit-Men. Оцінка фінансових ризиків за допомогою Метода Ліса. Модель CART. Модель Таффлера. Модель Д. Чессера. Модель Дж.Фулмера. Французька модель.

Управління ризиком неплатоспроможності підприємства. Методи нейтралізації ризику неплатоспроможності підприємства. Заходи з уникнення, мінімізації та лімітування ризику неплатоспроможності підприємства.

Тема 5. Управління фінансовими ризиками банківської установи

Види фінансових ризиків банківської установи: ліквідності, процентний, валютний, депозитний, кредитний, ринковий.

Управління фінансовими ризиками як компонент системи ризик-менеджменту в банку. Сутність ризик-менеджменту в банку. Зміст управління фінансовими ризиками в банківській установі.

Етапи управління фінансовими ризиками в банківській установі. Ідентифікація фінансових ризиків банку. Системи та методи управління ризиками. Моніторинг ризику. Стратегії управління активами і пасивами банку. Стратегія збалансованого управління активами та пасивами. Стратегія управління структурою активів та зобов'язань.

Учасники процесу управління фінансовими ризиками в банківській установі: спостережна рада, правління, підрозділ з ризик-менеджменту, фронт-офіси, бек-офіси.

Тема 6. Управління неціновими фінансовими ризиками банку

Сутність кредитного ризику. Причини виникнення кредитного ризику. Банківська кредитна політика та ризик. Концепція стратегії кредитного ризику. Фактори, які впливають на кредитний ризик.

Методи управління кредитним ризико. Кількісна оцінка кредитного ризику. Система кількісних показників ступеня кредитного ризику. Метод фінансових коефіцієнтів. Статистичні методи оцінки ступеня кредитного ризику. Експертні методи оцінки кредитного ризику. Аналіз, методи зниження та моделювання кредитного ризику. Джерела та структура кредитного ризику. Методи зниження кредитного ризику. Зміст диверсифікації, її види. Суть лімітування, його види. Створення резервів як метод мінімізації ризику кредитного портфеля. Сек'юритизація як форма продажу банками своїх кредитних вкладень.

Зміст та форми страхування кредитних ризиків.

Сутність ризику ліквідності. Характеристика джерел ризику ліквідності. Класифікація ризику ліквідності. Теорії управління ризиком ліквідності. Теорія комерційних позик. Теорія переміщення. Теорія очікуваного доходу. Теорія управління пасивами. Методи управління ризиком ліквідності. Методи управління ліквідністю банку. Стратегія трансформації активів. Стратегія запозичення ліквідних засобів. Стратегія збалансованого управління ліквідністю. Методи оцінювання потреби в ліквідних засобах. Метод фондового пулу. Метод структурування фондів. Метод показників ліквідності. Управління грошовою позицією та обов'язковими резервами банку.

Тема 7. Управління ціновими фінансовими ризиками банку

Сутність і зміст відсоткового ризику. Значення відсоткового ризику. Стратегії управління відсотковим ризиком (загальна характеристика). Метод структурного балансування. Управління процентною маржею. Основні положення геп-менеджменту. Кумулятивний геп. Проблеми практичного застосування гепменеджменту. Дюрація як метод управління відсотковим ризиком. Хеджування ризику відсоткових ставок за допомогою форвардних контрактів. Процес хеджування ф'ючерсами відсоткових ставок. Опціони відсоткових ставок.

Хеджування ризику відсоткових ставок на основі своп-контрактів.

Поняття і головні чинники валютного ризику. Класифікація валютних ризиків. Основні види валютного ризику: економічний, трансляційний, угод.

Особливості управління валютними ризиками. Валютні операції та управління валютним ризиком. Управління валютною позицією банку. Управління валютною позицією на основі структурного балансування валютних потоків.

Управління валютною позицією за допомогою строкових валютних угод.

Форвардні угоди: мета та умови укладання форвардних контрактів. Особливості обрахунку форвардних курсів. Форвардні угоди на нестандартні терміни. Нові форми форвардних угод. Використання форвардних угод на українському валютному ринку.

Тема 8. Управління фінансовими ризиками страхової компанії

Сутність та різновиди фінансових ризиків страховика: неправильного розрахунку тарифів, недостатньої ліквідності активів, андеррайтингу, неефективного перестраховування, управління страховим портфелем, формування та інвестування страхових резервів. Прийняті ризики страхової компанії. Власні ризики страховика: операційний, фінансовий та інвестиційний.

Загальна характеристика ризик-менеджменту страховика. Етапи управління ризиками, що приймаються на страховою. Компанією за договорами страхування.

Управління власними ризиками страховика.

Теми 9. Управління операційними ризиками страхової компанії

Управління ризиком незбалансованості страхового портфеля. Відбір ризиків як метод забезпечення збалансованості страхового портфеля. Зміст відбору ризиків.

Ризик неправильного розрахунку страхових тарифів у системі операційних ризиків страхової компанії. Управління ризиком неправильного розрахунку страхових тарифів.

Страхові резерви, їхнє призначення. Ризик недостатності страхових резервів. Управління ризиком недостатності страхових резервів.

Ризик неефективного перестраховування у складі ризиків, які супроводжують операційну діяльність страхової компанії. Управління ризиком неефективного перестраховування.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПО-ДАРЮВАННЯ

Тема 10. Управління інвестиційними ризиками суб'єктів господарювання

Зміст управління інвестиційними ризиками суб'єктів господарювання. Методи нейтралізації інвестиційних ризиків суб'єктів господарювання. Диверсифікація інвестиційних ризиків. Страхування інвестиційних ризиків. Хеджування інвестиційних ризиків. Розподіл інвестиційних ризиків.

Управління ризиками фінансування інвестиційних проєктів. Оцінка ефективності інвестиційних проєктів. Методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів. Розрахунок чистої теперішньої вартості, коефіцієнту рентабельності інвестицій, внутрішньої ставки доходу, періоду окупності інвестицій.

Управління ризиками портфеля фінансових інструментів. Портфель фінансових інструментів, його види. Портфель з двох фінансових інструментів. Портфель з багатьох фінансових інструментів. Оптимізація структури портфеля фінансових інструментів. Спрощена класична модель формування портфеля фінансових інструментів. Альтернативні теорії формування портфеля фінансових інструментів.

3. Структура залікового кредиту дисципліни “Управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання”

Денна форма навчання

Теми		Кількість годин				
		Лек-ції	Практ. заняття	Сам. робота	Інд. робота	Контр. заходи
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання						
1.	Теоретичні основи управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання	3	2	9	-	Кейси, питання, ситуаційні завдання
2.	Система методів оцінки фінансових ризиків суб'єктів господарювання	3	2	9	-	Кейси, питання, ситуаційні завдання
Змістовий модуль 2. Управління фінансовими ризиками підприємства, банківської установи, страхової компанії						
3.	Управління фінансовими ризиками підприємства	3	2	10	1	Тести
4.	Управління ризиком неплатоспроможності підприємства	3	2	10	1	Кейси, питання, ситуаційні завдання
5.	Управління фінансовими ризиками банківської установи	3	2	10	1	Кейси, питання, ситуаційні завдання
6.	Управління неціновими фінансовими ризиками банку	3	1	10	-	Кейси, питання,

						ситуаційні завдання
7.	Управління ціновими фінансовими ризиками банку	3	1	10	-	Кейси, питання, ситуаційні завдання
8.	Управління фінансовими ризиками страхової компанії	3	1	10	-	Кейси, питання, ситуаційні завдання
9.	Управління операційними ризиками страхової компанії	3	1	9	1	Кейси, питання, ситуаційні завдання
Змістовий модуль 3. Управління інвестиційними ризиками суб'єктів господарювання						
10.	Управління інвестиційними ризиками суб'єктів господарювання	3	1	9	1	Кейси, питання, ситуаційні завдання
	Тренінг			4		
Разом		30	15	100	5	

Зочна форма навчання

Теми		Кількість годин			
		Лекції	Практ. заняття	Сам. робота	Інд. робота
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання					
1.	Теоретичні основи управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання	1	1	14	-
2.	Система методів оцінки фінансових ризиків суб'єктів господарювання	1	-	14	-
Змістовий модуль 2. Управління фінансовими ризиками підприємства, банківської установи, страхової компанії					
3.	Управління фінансовими ризиками підприємства	1	1	14	-
4.	Управління ризиком неплатоспроможності підприємства	-		14	-
5.	Управління фінансовими ризиками банківської установи	1	-	14	-
6.	Управління неціновими фінансовими ризиками банку	-	1	14	-
7.	Управління ціновими фінансовими ризиками банку	1	-	14	-
8.	Управління фінансовими ризиками страхової компанії	1	1	13	-
9.	Управління операційними ризиками страхової компанії	1	-	13	-
Змістовий модуль 3. Управління інвестиційними ризиками суб'єктів господарювання					
10.	Управління інвестиційними ризиками суб'єктів господарювання	1	-	14	-
Разом		8	4	138	-

4. Тематика практичних занять (денна форма)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання

Практичне заняття 1

Тема 1: Теоретичні основи управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання.

Мета: засвоїти знання щодо теоретичних основ управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання.

Питання для обговорення:

1. Суб'єкти господарювання як носії фінансових ризиків. Характеристика фінансових ризиків як об'єктів управління.
2. Сутність фінансових ризиків суб'єктів господарювання.
3. Класифікація фінансових ризиків суб'єктів господарювання.
4. Управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання: зміст, завдання та принципи.

Практичне заняття 2

Тема 2: Система методів оцінки фінансових ризиків суб'єктів господарювання.

Мета: засвоїти знання щодо практики застосування методів оцінки фінансових ризиків суб'єктів господарювання.

Питання для обговорення:

1. Статистичні методи оцінки фінансових ризиків суб'єктів господарювання.
2. Експертна оцінка фінансових ризиків суб'єктів господарювання, її методи.
3. Приклади застосування методів оцінки фінансових ризиків суб'єктів господарювання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Управління фінансовими ризиками підприємства, банківської установи, страхової компанії

Практичне заняття 3

Тема 3: Управління фінансовими ризиками підприємства. Управління ризиком неплатоспроможності підприємства.

Мета: засвоїти знання щодо практики застосування методів управління фінансовими ризиками та ризиками неплатоспроможності підприємства.

Питання для обговорення:

1. Види фінансових ризиків підприємства.
2. Етапи управління фінансовими ризиками підприємства.
3. Методи нейтралізації фінансових ризиків підприємства.
4. Ризик неплатоспроможності підприємства: сутність і джерела виникнення.
5. Коефіцієнтний аналіз ризику неплатоспроможності підприємства.
6. Методи нейтралізації ризику неплатоспроможності підприємства.

Практичне заняття 4

Тема 5: Управління фінансовими ризиками банківської установи.

Мета: засвоїти знання щодо практики застосування методів управління фінансовими ризиками банківської установи.

Питання для обговорення:

1. Види фінансових ризиків банківської установи.
2. Управління фінансовими ризиками як складова частина системи ризик-менеджменту в банку.
3. Етапи управління фінансовими ризиками банківської установи.
4. Учасники процесу управління фінансовими ризиками в банку.

Практичне заняття 5

Тема 6-7: Управління неціновими та неціновими фінансовими ризиками банку.

Мета: засвоїти знання щодо практики застосування методів управління неціновими й ціновими фінансовими ризиками банку.

Питання для обговорення:

1. Управління кредитними ризиками банківської установи.
 - 1.1. Сутність кредитних ризиків, їх види. Фактори, які впливають на кредитний ризик.
 - 1.2. Методи управління кредитним ризиком.
 - 1.3. Страхування кредитів у системі управління кредитними ризиками.
2. Управління ризиком ліквідності банківської установи.
 - 2.1. Сутність ризику ліквідності, його різновиди.
 - 2.2. Стратегії управління ризиком ліквідності. Методи управління ризиком ліквідності.
3. Управління відсотковим ризиком банківської установи.
 - 3.1. Сутність відсоткового ризику, причини його виникнення.
 - 3.2. Методи управління відсотковим ризиком.
4. Управління валютним ризиком банківської установи.
 - 4.1. Валютний ризик: сутність і чинники виникнення. Види валютних ризиків.
 - 4.2. Методи управління валютним ризиком.
 - 4.3. Управління відкритою валютною позицією банку.

Практичне заняття 6

Тема 8: Управління фінансовими ризиками страхової компанії.

Мета: засвоїти знання щодо практики застосування методів управління фінансовими ризиками страхової компанії.

Питання для обговорення:

1. Види фінансових ризиків страхової компанії.
 2. Управління прийнятими ризиками страхової компанії.
 3. Управління власними ризиками страхової компанії.
- Література: [1-30].

Практичне заняття 7

Тема 9: Управління операційними ризиками страхової компанії.

Мета: засвоїти знання щодо практики застосування методів управління операційними ризиками страхової компанії.

Питання для обговорення:

1. Управління ризиком незбалансованості страхового портфеля.
 2. Ризик неправильного розрахунку страхових тарифів, управління ним.
 3. Управління ризиком недостатності страхових резервів.
 4. Ризик неефективного перестрахування, управління ним.
- Література: [1-30].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Управління інвестиційними ризиками суб'єктів господарювання

Практичне заняття 8

Тема 10: Управління інвестиційними ризиками суб'єктів господарювання.

Мета: засвоїти знання щодо практики застосування методів управління інвестиційними ризиками суб'єктів господарювання.

Питання для обговорення:

1. Зміст управління інвестиційними ризиками суб'єктів господарювання, його методи.
2. Управління ризиками фінансування інвестиційних проектів.
3. Управління ризиками портфеля фінансових інструментів.

Тематика практичних занять (заочна форма)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання

Практичне заняття 1

Тема 1: Теоретичні основи управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання.

Мета: засвоїти знання щодо теоретичних основ управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання.

Питання для обговорення:

5. Суб'єкти господарювання як носії фінансових ризиків. Характеристика фінансових ризиків як об'єктів управління.
6. Сутність фінансових ризиків суб'єктів господарювання.
7. Класифікація фінансових ризиків суб'єктів господарювання.
8. Управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання: зміст, завдання та принципи.

Практичне заняття 2

Тема 2: Система методів оцінки фінансових ризиків суб'єктів господарювання.

Мета: засвоїти знання щодо практики застосування методів оцінки фінансових ризиків суб'єктів господарювання.

Питання для обговорення:

4. Статистичні методи оцінки фінансових ризиків суб'єктів господарювання.
5. Експертна оцінка фінансових ризиків суб'єктів господарювання, її методи.
6. Приклади застосування методів оцінки фінансових ризиків суб'єктів господарювання.

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання студента (КПЗ)

6.1. Теоретична частина КПЗ.

Номер варіанту	Перша буква прізвища студента	Питання до теоретичної частини
1	А, М, Б	1. Систематичні та несистематичні фінансові ризики суб'єктів господарювання. 2. Управління проблемними кредитами банківської установи.
2	В, О, Г	1. Експертні методи оцінки фінансових ризиків суб'єктів господарювання: переваги та недоліки. 2. Валютні ризики банківської установи, потреба в управлінні ними.
3	Д, Р, Е	1. Фінансові ризики в діяльності підприємства. 2. Стратегія управління фінансовими ризиками банківської установи.

4	Є, Т, Ж	1. Зовнішні та внутрішні джерела ризику неплатоспроможності підприємства. 2. Контролінг фінансових ризиків банківської установи.
5	З, Ф, І	1. Контроль і моніторинг фінансових ризиків банківської установи. 2. Методи якісної оцінки інвестиційних ризиків.
6	Щ, Ї, Ц	1. Страхування кредитів: суть і форми. 2. Управління ризиком незбалансованості страхового портфеля.
7	Й, Ч, Л	1. Ліквідність банку, її внутрішні та зовнішні чинники. 2. Організаційна схема ризик-менеджменту.
8	Ш, Я, К	1. Відсотковий ризик банківської установи: сутність і причини виникнення. 2. Методи кількісної оцінки інвестиційних ризиків.
9	Н, П, С	1. Чинники виникнення валютних ризиків банківської установи. 2. Ризик-менеджмент страховика.
10	У, Х, Ю	1. Фінансові ризики в діяльності страхової компанії. 2. Зовнішні ризики банківської установи (репутаційний, політичний, соціально-економічний, форс-мажорний).

6.2. Практична частина КПЗ.

Задача 1. Серед двох варіантів вкладення капіталу необхідно вибрати менш ризиковий. Розрахувати дисперсію, середньоквадратичне відхилення та коефіцієнт варіації для проектів А і Б. Зробити висновки. Варіанти розрахунку подані в таблиці (кожному варіанту відповідає перша буква прізвища студента).

(вартісні показники – грн.)

Варіанти розрахунку	Проект А		Проект Б	
	Розраховані доходи	Значення ймовірності	Розраховані доходи	Значення ймовірності
В-1 (А, Б, В, Г, Д)	450000	0,25	285000	0,30
	125000	0,50	160000	0,50
	350000	0,25	245000	0,20
В-2 (Е, Є, Ж, З, І)	556000	0,30	591000	0,25
	489000	0,45	524000	0,50
	254000	0,25	389000	0,25
В-3 (Ї, Й, К, Л, М)	550000	0,55	580000	0,18
	685000	0,28	325000	0,30
	750000	0,17	685000	0,52
В-4 (Н, О, П, Р, С)	556000	0,25	559500	0,32
	485000	0,45	488500	0,48
	387000	0,30	390500	0,20
В-5 (Т, У, Ф, Х, Ц)	485000	0,32	488500	0,52
	350000	0,40	353500	0,28
	348000	0,28	351500	0,20
В-6 (Ч, Ш, Щ, Ю, Я)	785000	0,35	788500	0,35
	650000	0,48	653500	0,47
	550000	0,17	553500	0,18

Задача 2. За даними, які відображені у формі № 1 “Баланс” за три роки, здійснити аналіз платоспроможності підприємства. Розрахувати такі коефіцієнти: автономії, фінансування, маневреності власного капіталу, забезпечення власними оборотними активами. Зробити висновки про те, в якому році була загроза виникнення ризику неплатоспроможності підприємства. Вибір “Балансу підприємства” здійснювати разом зі студентами свого варіанту, якому відповідає перша буква прізвища (див. таблицю).

Перша буква прізвища студента	Варіант
А, Е, І, Н, Т, Ч	1
Б, Є, Й, О, У, Ш	2
В, Ж, К, П, Ф, Ц	3
Г, З, Л, Р, Х, Ю	4
Д, І, М, С, Ц, Я	5

Задача 3. Суб'єкт господарювання розглядає п'ять варіантів інвестиційних проектів, на кожен з яких потрібно 240000 грн. капітальних вкладень. Здійснити оцінку ефективності кожного проекту (на основі розрахованих чистої теперішньої вартості, коефіцієнту рентабельності інвестицій, періоду окупності інвестицій) та вибрати оптимальний проект. Фінансування інвестиційних проектів проводиться за рахунок банківської позики зі сплатою 18 % річних. Розрахунки здійснювати за трьома варіантами (студенти першого варіанту (за порядковим номером у списку студентів групи – 1, 4, 7, 10 і т. д.) розраховують чисту теперішню вартість, другого – коефіцієнт рентабельності інвестицій, третього – період окупності інвестицій).

Рік	Грошові потоки, грн.				
	Проект 1	Проект 2	Проект 3	Проект 4	Проект 5
1	0	20000	60000	60000	50000
2	20000	60000	90000	180000	190000
3	50000	100000	100000	100000	90000
4	220000	120000	120000	50000	60000
5	190000	180000	150000	40000	50000

7. Самостійна робота

№ з/п	Тематика	К-сть годин	
		денна	заочна
1.	Організаційна схема ризик-менеджменту.	5	6
2.	Методи ризик-менеджменту.	4	6
3.	Зарубіжні моделі та методи аналізу ризику неплатоспроможності підприємства (моделі Альтмана, Credit-Mep, CART, Тоффлера, Чессера, Фулмера, французька модель, метод Ліса).	4	6
4.	Універсальна дискримінантна модель оцінки ризику неплатоспроможності підприємства: практика застосування.	5	6
5.	Аналіз доцільності витрат у системі методів оцінки ризику неплатоспроможності підприємства.	4	6
6.	Функціональні ризики банку (стратегічний, технологічний, операційний, неефективності, впровадження нових продуктів і технологій, правовий).	4	6
7.	Зовнішні ризики банківської установи (репутаційний, політичний, соціально-економічний, форс-мажорний).	5	6
8.	Внутрішні ризики банківської установи: ризики основної та допоміжної діяльності.	4	6
9.	Економічні та адміністративні методи мінімізації фінансових ризиків банку на макрорівні.	5	6
10.	Контролінг фінансових ризиків банківської установи.	4	6
11.	Методи управління фінансовими ризиками банківської установи.	4	6
12.	Стратегія управління фінансовими ризиками банківської установи.	4	6
13.	Управління проблемними кредитами банківської установи.	4	6

14.	Методи оцінки кредитоспроможності позичальника: зарубіжна практика.	4	6
15.	Система управління кредитним ризиком банку: характеристика складових частин.	4	6
16.	Види страхування кредитів у міжнародній страховій практиці.	4	6
17.	Теорії управління ризиком ліквідності (теорії комерційних позик, переміщення, очікуваного доходу, управління пасивами).	4	4
19.	Аналіз відсоткового ризику банківської установи. Розрахунок відсоткової маржі, чистої відсоткової маржі та відсоткового спреду.	4	6
20.	Валютні ризики банківської установи, потреба в управлінні ними.	4	6
21.	Етапи управління валютним ризиком банку.	4	4
22.	Використання форвардних угод на вітчизняному валютному ринку.	4	6
23.	Ризик-менеджмент страховика.	4	6
24.	Методи оцінки ефективності інвестиційного проекту. Методи визначення розрахункової норми прибутку (AROR), періоду окупності інвестицій (PP), чистої теперішньої вартості (NPV), внутрішньої норми прибутку/доходу (IRR).	4	4
	Всього	96	138

8. Тренінг з дисципліни

Тематика: оцінка рівня організації та проведення ризик-менеджменту всередині досліджуваного суб'єкта господарювання

Завдання: набуття студентами знань і вмінь щодо оцінки рівня організації та проведення ризик-менеджменту всередині досліджуваного суб'єкта господарювання, розробки плану заходів щодо управління фінансовими ризиками суб'єкта господарювання.

Структура:

1. Вступна частина проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття.

2. Організаційна частина полягає у створенні робочого настрою у колективі студентів, визначенні правил проведення тренінгового заняття. Можлива наявність роздаткового матеріалу у вигляді таблиць, бланків документів.

3. Практична частина реалізовується шляхом виконання завдань у групах студентів у кількості 3-5 осіб з певних проблемних питань теми тренінгового заняття.

4. Підведення підсумків. Обговорюються результати виконаних завдань у групах. Обмін думками з питань, які виносились на тренінгові заняття.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни “Управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання” використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартне тестування
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- наскрізьні проекти;
- командні проекти;
- інші види індивідуальних та групових робіт.
- ректорська контрольна робота;

- залік

10. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання індивідуальних завдань і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу дирекції факультету за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Використання друкованих і електронних джерел інформації під час контрольних заходів та екзаменів заборонено.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету.

Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни “Управління фінансовими ризиками суб’єктів господарювання” визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Для заліку:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3
30 %	40 %	30 %
Опитування під час занять усно – 10 балів за тему – макс. 50 балів. Модульна контрольна робота – макс. 50 балів	Усне опитування під час занять 10 балів за тему – макс. 50 балів. Модульна контрольна робота – макс. 50 балів	Підготовка КПЗ – макс. 30 балів. Захист КПЗ – макс. 40 балів. Участь у тренінгах – макс. 30 балів

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-39	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ з/п	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор	1-10

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аранчій В.І., Томілін О.О., Дорогань-Писаренко Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. РВВ ПДАУ. 2021. 300 с.
2. Андрушків Б., Барановський О, Бланк І. Економічна безпека підприємств: галузеві особливості, фактори впливу, принципи. Напрями економічного зростання та інноваційного розвитку підприємства, 2021. С. 50-71.
3. Білошкурська Н. В. Підприємницькі ризики : навч. посіб. Умань : Сочінський М. М., 2020. 144.
4. Бовкун, О. А. Формування системи діагностики та управління економічною безпекою підприємств агропродовольчої сфери : монографія. Умань : Візаві, 2019. 135 с.
5. Верланов Ю.Ю. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. Вид. 2-ге. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 336 с
6. Варналій З.С., Васильців Т.Г., Лупак Р.Л. та ін. Економічна безпека суб'єктів підприємництва: підручник. Чернівці: Технодрук, 2020. 458 с.
7. Волкова Н. І., Мухіна А. С. Фінансові ризики банку: оцінка та механізм нейтралізації. *Modern Economics*. 2020. № 22 (2020). С. 6-12.
8. Доценко І. Стратегія управління фінансовими ризиками підприємства в процесі формування його фінансової безпеки. *Modern Economics*. 2020. № 20 (2020). С. 73-78
9. Заволока Л., Сіліна І., Колеснік Є. Методи управління фінансовими ризиками страхової компанії. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 2 (3). С. 278-282.
10. Жигалкевич Ж.М., Кам'янська О.В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022.
11. Клапків Л. М., Клапків Ю. М., Свірський В. С. Фінансові ризики в діяльності страхових компаній: теоретичні засади, сучасні реалії та прагматизм управління: монографія. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2020. 171 с.
12. Корнієнко Т. О. Соціально-економічна безпека підприємств : навчальний посібник. Умань : Візаві, 2019. 215 с.
13. Карачина Н. П., Семцов В. М., Мирончук В. М., Бальзан М. В. Економічна безпека підприємства у термінологічному ланцюгу «Розвиток – стійкість - ефективність». Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 10 (21). С. 28-33
14. Краснокутська Н. С., Коптева Г. М. Дефініція поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості. *Бізнес Інформ*. 2019. №7. С. 14–19.
15. Корецька О. В. Загрози фінансово-економічній безпеці та шляхи їх усунення на підприємствах портової діяльності. *Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво*. 2021. № 1 (118). С. 65-68.
16. Лойко В., Боева М. Управління фінансовими ризиками страхової компанії. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2019. № 2 (4). № 2 (4). С. 21-29.
17. Меліхова Т. О. Оцінювання ймовірності банкрутства з метою підвищення фінансового стану підприємства. *Агросвіт*. 2019. № 10. С. 11-18.
18. Москаленко Н. О., Леонова Ю. О. Теоретичні підходи до конкурентної розвідки та особливості її аналітичного забезпечення. *Проблеми економіки*. 2019. № 2 (36). С. 228-234.
19. Механізми та функціонально-структурні інструменти забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах сучасних загроз економічної безпеки : монографія за ред. Васильціва Т. Г., Лупака Р. Л. Львів : ННБК "АТБ", 2019. 552 с.
20. Самура Ю. О. Ризик-менеджмент в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств, установ та організацій. *Економіка і суспільство*. 2019. № 15. С. 732-738.
21. Стойка С. О., Стойка В. О. Основи економіки, підприємництво та економічна безпека : навч. посібник. Умань : Візаві, 2019. 195 с.

22. Шклярук С. Г. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. 494 с.
23. Шевченко Л. С. Стратегічний інноваційний менеджмент: навч. посіб. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 155 с.
24. Фінансовий менеджмент : підручник. Петро Бечко та ін. Київ: центр навчальної літератури, 2019. 496 с.
25. Фінансовий менеджмент : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки ; [М.І. Крупка, О.М. Ковалюк, В.М. Коваленко та ін.]. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 440 с.
26. Яструбецька Л. С. Інформаційне забезпечення суб'єктів фінансових відносин як об'єкт захисту. *Економічний простір*. 2020. № 159. С. 157-161
27. Voieva, M., & Loiko, V. (2018). Financial risks of insurance companies. Contemporary Financial Policy of Ukraine: Problems and Prospects. All-Ukrainian Scientific and Practical Conference., 15-18. Retrieved June 15, 2019, from http://fitu.kubg.edu.ua/images/stories/Departments/Konferencii_2018_FITU/kafedra-fin-ekonom/Zbirnuk_tez.pdf.
28. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine(2015). Risk management. Methods of general risk assessment (IES/ ISO31010:2009, ITD). National Standard of Ukraine ISO 31010:2013, 80. Retrieved June 15, 2019.
29. Sosnovska O. (2019). Influence of global risks of the present on the functioning of enterprises. *Financial Mechanisms of Innovative Economic Development of Ukraine in the Context of European Integration*, 182-192. Retrieved June 30, 2019.
30. Shchurko U., Datsko O. Cultural policy as a part of national security of Ukraine under global transformations. Public policy and society. Slovakia. №2. 2020.
31. Sosnovska O.O., Zhytar M. O. Integral Valuation of the System Efficiency of Economic Security of the Enterprise: Collective Monograph Association Agreement: Driving integrational Changes, Accent Graphics Communications. Chicago, Illinois, USA, 2019. P. 109-121. Retrieved June 24, 2019.